

ЛИЛИЯ СТАХОВ, СУЗАННА ВОЛОШИН, ИРИНА ОЛЕЙНИК
г. Дрогобич

**ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ УЧАЩИХСЯ
НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В КОНТЕКСТЕ ПРОВЕДЕНИЯ
ВОСПИТАТЕЛЬНОГО МЕРОПРИЯТИЯ «В МИРЕ СКАЗКИ»
(К 100-ЛЕТИЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ В. А. СУХОМЛИНСКОГО)**

В статье освещена проблема патриотического воспитания учащихся начальной школы в контексте использования форм и методов при проведении воспитательного мероприятия «В мире сказки»; предложено интересный дидактический материал в целях эффективности осуществления внеклассной работы в начальной школе.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, ученики начальной школы, воспитательное мероприятие «В мире сказки».

Стаття надійшла до редколегії 16.10.2016

УДК 37.035.7

МИКОЛА ТОВСТОПЯТ, ІГОР БУГАЄВСЬКИЙ

м. Миколаїв
KVP_mdu@ukr.net

**ЗНАЧЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНИХ ІГОР
У СИСТЕМАХ ПІДГОТОВКИ УЧНІВСЬКОЇ
ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

У статті висвітлено питання підвищення ефективності у сферах військово-патріотичного позашкільного виховання учнів та підготовки студентів вищих навчальних закладів за допомогою використання військово-спортивних ігор, визначено їх особливості на основі наявної розробленої методичної літератури, а також представлено основні педагогічні вимоги до них. Головна увага зосереджена на аналізі впливу військово-патріотичних ігор на становлення особистості учня чи студента як патріота своєї держави.

Ключові слова: патріотизм, учнівська молодь, військово-патріотичне виховання, військово-патріотичні ігри, студенти.

У зв'язку з Революцією Гідності, складною соціально-політичною ситуацією на Сході України процеси трансформації та реформування суспільних відносин торкнулися всіх сфер соціального буття й не залишили осторонь систему військово-патріотичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів та студентів, пошуку й дослідження сучасних підходів до організації і проведення військово-патріотичного виховання в процесі навчально-тренувальної роботи. Слід враховувати той факт, що військово-патріотичне виховання молоді на сучасному етапі розбудови української держави набуває особливої актуальності та значущості при підготовці до служби в Збройних Силах України. Розвиток системи військово-патріотичного виховання

зумовлений історичною необхідністю захисту держави від зовнішніх загроз. Сучасна система підготовки учнів та студентів до служби в Збройних Силах України вимагає формування нового змісту підготовки відповідно до економічних, політичних, соціально-культурних умов розбудови української держави, сучасних науково-технічних досягнень. Саме тому у сьогоднішні важливі центрами підготовки молоді до захисту країни стають школа, ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою, вищі навчальні заклади [9, 3]. У цій ситуації надзвичайно зростає роль військово-патріотичного виховання, спрямованого на підготовку школярів та студентів у теоретичному, практичному, фізичному і психологічному плані до майбутньої

служби в ЗСУ. Саме ігри є тим необхідним видом діяльності, в процесі якого діти застосовують і збагачують накопичений життєвий досвід, поглиблюють уявлення про навколишній світ, здобувають навички успішної трудової діяльності, виховують у собі організаторські здібності.

Вивчення й аналіз психолого-педагогічної літератури з військово-патріотичного та національного виховання і їх зв'язок з процесом фізичної підготовки демонструє, що у більшості досліджень педагогічної думки незалежної України досить ґрунтовно розглядаються окремі аспекти зазначеної проблематики. Зокрема, розвиток патріотизму, національних цінностей та особливості їх формування за допомогою військових ігор в учнівської молоді різного віку відображені в працях О. Гевко, В. Гонського, І. Зверєвої, В. Ковалю, О. Литовченко, А. Москальової, П. Онищука, Р. Петронговського та ін. Важливими у цьому плані є напрацювання А. А. Ребриної щодо методики проведення дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») Аспекти фізичної підготовки молоді ґрунтовно розглянуті в дослідженнях Н. Асланова, М. Белоусова, В. Івашковського, В. Третьякова, С. Шакарова [8, 24].

Мета статті – проаналізувати та розкрити значення військово-патріотичних ігор для учнів та студентів КВП у підготовці та вихованні самовідданих, свідомих захисників Батьківщини, готових у будь-яких умовах вступити на захист територіальної цілісності та незалежності України.

Про ідеї, які повинні лежати в основі військово-патріотичного виховання, зазначено в ст. II Закону України «Про Збройні Сили» від 6 грудня 1991 року: «Військово-патріотичне виховання здійснюється на національно-історичних традиціях народу України» [3, 72]. Крім того, державний підхід до проблеми військово-патріотичного виховання визначається також: Концепцією національно-патріотичного виховання молоді; Програмою українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді; наказом МОН України № 886 від 21.09.2010 року про затвердження «Питання підготовки та проведення Всеукраїнської військово-патріотичної спортивної гри „Зірниця“»; наказом МОН № 687 від 13 червня 2012 року «Про затвердження Положення про Всеукраїнську ди-

тячо-юнацьку військово-патріотичну гру „Сокіл“» («Джура») (затверджено Міністерством юстиції України за № 1094 / 21406 від 3.07.2012 року).

Формування патріотичних почуттів означає вироблення і зміцнення почуття обов'язку до подвигу в ім'я процвітання своєї держави, прагнення бачити її незалежною. У зміцненні патріотичних почуттів велику роль відіграє героїко-патріотичне виховання, покликане формувати бойовий, морально-психологічний дух, спонукати до фізичного вдосконалення громадянина-патріота, виробляти глибоке розуміння громадського обов'язку, готовність у будь-який час стати на захист Батьківщини, оволодівати військовими і військово-технічними знаннями, а також вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії народу, його Збройних сил.

Військово-патріотичне виховання одержало розвиток у різноманітних формах позакласних заходів. Вибір заходів здійснюється з урахуванням інтересів учнів та студентів, підготовленістю організаторів, стану матеріальної бази [5, 6].

Із різноманітних ефективних форм позакласної військово-патріотичної роботи серед лекцій, уроків мужності, тематичних вечорів, творчих зустрічей, походів, конкурсів, змагань з військово-прикладних видів спорту особливо виділяються військово-патріотичні ігри. Серед них найбільш відомими та застосовуваними є «Сокіл» («Джура»), «Зірниця», «Патріот».

Військово-спортивній грі притаманні основні риси будь-якої гри: пізнавальний характер і різноманітність ігрових мотивів, цілей, активності дій, висока емоційність, життєрадісність. Але разом з тим військово-спортивна гра має свої характерні ознаки й особливості. До них слід, насамперед, віднести:

- наявність елементів героїки і бойової романтики (малюючи у своїй уяві картину бойових дій, молодь неодмінно уявляє себе в якості учасників, прагне бути гідними героїв);

- яскраво виражена військово-прикладна спрямованість знань і дій в грі: рішення тактичних завдань, пересування загонів в чіткому строю, орієнтування на місцевості за різними ознаками, рішення задач на визначення відстаней різнноманітними способами та інших вправ, ведення розвідки, наступ на против-

ника, ведення оборонного бою, вчинення прихованих і швидких пересувань і маневрів на місцевості, подолання різноманітних природних і штучних перешкод, які стоять або раптово виникають на шляху до досягнення мети, і т.д.;

– можливість широко застосовувати в процесі ігор компаси, біноклі, топографічні карти, схеми, різноманітні засоби сигналізації, макети зброї, навчальну зброю, протигази, імітаційні засоби;

– у військово-спортивній грі діяльністю колективу або окремих дітей керує командир, він віддає накази підлеглим, ставить перед ними завдання, планує і організовує їх виконання. Сильний вплив має наказ як загальноосвітня вимога, яку беззаперечно має виконувати кожен учасник гри;

– важливою особливістю військово-спортивної гри на місцевості є й те, що досягнення цілей у ній протікає в специфічних умовах, що в спрощеному вигляді відображають характер військових занять і бойових дій. Виконуючи свої обов'язки в грі, учасник змушений подумки передбачити можливий хід і результат своїх дій, порівнювати їх з тим, що було задумано, стежити за обстановкою, контролювати свою поведінку;

– різноманітні вправи, що застосовуються в грі (ходьба, біг, стрибки, метання, орієнтування, стройові вправи та інше) є спортивними і проводяться зазвичай в змагальній формі, що особливо приваблює хлопців [1, 19].

Зв'язок гри з військовою працею позитивно впливає на її роль у військово-патріотичному вихованні. А. С. Макаренко підкреслював, що гра не має прямого відношення до роботи дорослого, але вона має відношення до неї непряме: привчає людину до тих фізичних і психологічних умов, які необхідні для роботи. «Яка дитина в грі, – писав А. С. Макаренко, – така багато в чому вона буде в роботі, коли виросте» [6, 367].

Виховна роль військово-спортивних ігор підвищується завдяки тому, що учасники з великим інтересом ставляться до них, грають у них охоче [2, 5]. Дослідження показали, що основними мотивами, що породжують в учнів інтерес до військово-спортивної гри, є наступні: по-перше, бажання задовольнити своє прагнення до героїчних вчинків, довести свою дорослість, самостійність, перевірити

свої сили в можливості проявити особисті якості, зайняти певне місце в колективі, самоствердитися; по-друге, прагнення оволодіти деякими первинними військовими знаннями, вміннями та навичками в діях на місцевості, а також розвинути у себе низку морально-вольових якостей, необхідних для активної участі в майбутньому в трудовій діяльності, у захисті своєї Вітчизни.

Досвід показує, що дії в процесі військово-спортивних ігор викликають у хлопців високomorальний емоційний відгук, активізують патріотичні почуття. Виховувати у підростаючого покоління почуття колективізму, справжньої дружби, товариства і взаємної виручки – одна з важливих виховних завдань школи, покликаної готувати активне гідне покоління для сучасної армії. Ефективним, дієвим засобом виховання у підлітків почуття колективізму, товариства і взаємної виручки є саме військово-патріотичні ігри [4, 8]. Постійно переживається учнями у військово-спортивних іграх почуття обов'язку і відповідальності.

У процесі військово-спортивних ігор також виховуються і гартуються вольові якості. Значення військово-спортивних ігор для формування вольових якостей студентів визначається, перш за все тим, що гра є цікавим і складним видом практичної діяльності, що вимагає від них попереднього продумування завдання, складання плану дій, свідомого і самостійного підбору засобів і, нарешті, перевірки всього цього на практиці.

У ході гри створюються умови для багаторазового прояву учасниками ініціативи, тобто здатності проявити творчість і самостійність при виконанні поставленого завдання, знайти прийоми виконання наказу командира.

У військово-спортивних іграх створюються сприятливі умови для виховання у молоді дисциплінованості. Хлопці переконуються на практиці в тому, що успіх кожної гри багато в чому залежить від дисциплінованості її учасників.

Велике значення має військово-спортивна гра в справі виховання у школярів таких вольових якостей, як рішучість і сміливість. В іграх педагогу, військовому керівнику порівняно легко створити ситуацію, що вимагає від хлопців рішучих і сміливих дій.

Слід зазначити, що військово-патріотичне виховання молоді діалектично поєднує в собі низку окремих напрямів виховання: військового, морального, правового та ін. Проте головним результатом виховних зусиль має стати готовність молоді до військово-патріотичної діяльності як внутрішнього системного утворення, що передбачає п'ять основних компонентів – освітній, фізичний, психологічний, соціальний і духовний. Саме з допомогою військово-патріотичних ігор є можливість ефективно розвивати та підкріплювати дані компоненти [4, 24].

Для успішного виконання завдань військово-патріотичного виховання в ході гри важливо дотримуватись таких основних педагогічних вимог:

– здійснювати військово-патріотичне виховання з урахуванням вікових, індивідуальних та національних особливостей учнів;

– розглядати військово-патріотичне виховання як складову частину національного виховання і здійснювати у взаємозв'язку з основними ланками навчально-виховної роботи в школі;

– дотримуватись принципу наступності в навчанні та використанні форм і методів військово-патріотичного виховання;

– вмело поєднувати військово-патріотичне виховання з національним, моральним, трудовим, естетичним і фізичним вихованням;

– сприяти розвитку військово-патріотичної роботи юнацько-суспільних організацій на основі самодіяльності, активності та ініціативи учнів.

Таким чином, розглядаючи питання про сутність військово-спортивної гри, слід виходити із загального уявлення про гру як вид діяльності дітей, що полягає у відтворенні дій дорослих і стосунків між ними і спрямованому на пізнання предметної та соціальної діяльності, як один із засобів фізичного, розу-

мового і морального виховання підростаючого покоління.

У військово-спортивних іграх в доступній для учня чи студента формі відображаються соціальні відносини воїнів та у спрощеному вигляді обстановка, характерна для військових занять, бойових дій. У цьому і полягає функція ігор для військово-патріотичного виховання, і витоки інтересу хлопців до цих ігор, серйозного і творчого ставлення до них. Таким чином, гра дає змогу кожному студентові відчувати себе суб'єктом педагогічного процесу, виявити й розвинути свою особистість. Це зумовлено тим, що у грі відбувається здійснення бажання майбутнього спеціаліста виявити свої здібності та придатність до професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Виховання громадянина, патріота, гуманіста : навч.-метод. посіб. / К. І. Чорна. — К. : ТОВ «ХІК», 2004. — С. 56.
2. Дулін В. В. Педагогічне управління процесом підготовки офіцерів запасу на військових кафедрах: автореф. дис. ... канд. пед. наук / В. В. Дулін. — Ставрополь, 2004.
3. Закон України «Про Збройні Сили України» // Законодавство України з питань військової сфери. Збірник законів та інших нормативно-правових актів. — К. : Азимут-Україна, 2003. — С. 72.
4. Зубалій М. Д. Форми військово-патріотичного виховання допризовної молоді / М. Д. Зубалій. — К., 2010. — 272 с.
5. Івашківський В. В. Теоретико-методичні засади виховання старшокласників як суб'єктів громадянського суспільства : монографія / В. В. Івашківський. — К. : Паливода А. В., 2010. — С. 138.
6. Макаренко А. С. Гра // Твори в 7-ми т. — К., 1954. — Т. 4. — С. 368.
7. Методичні рекомендації щодо проведення Всеукраїнської військово-патріотичної спортивної гри «Зірниця» / Г. А. Коломоєць, В. В. Тимченко. — К., 2011. — 11 с.
8. Проблема патріотичного виховання у науковій літературі та дослідженнях сучасних вчених / А. О. Афанасьєв // Військова освіта : збірник наукових праць. — К. : Науково-методичний центр військової освіти МОУ, 2006. — № 2 (18). — 277 с. — С. 24.
9. Сухушин М. П. Військово-патріотичне виховання молоді : підруч. / М. П. Сухушин, В. О. Палагаша. — К. : Видавничий дім «Слово», 2009. — 488 с.

MYKOLA TOVSTOPYAT, IGOR BUHAYEVSKYY
Mykolayiv

VALUE MILITARY-PATRIOTIC GAMES IN THE SYSTEM OF TRAINING PUPILS AND STUDENTS

The article highlights the issue efficiency in the areas of military-patriotic education of students after-school and training college students through the use of military and sports games, their features identified on the basis of available instructional materials developed and presented the basic educational require-

ments. The main focus is on analyzing the impact of military-patriotic games on the development of the individual student or the student as a patriot of his country.

Key words: patriotism, students, military-patriotic education, military patriotic games, students.

НИКОЛАЙ ТОВСТОПЯТ, ИГОРЬ БУГАЕВСКИЙ

г. Николаев

ЗНАЧЕНИЕ ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКИХ ИГР В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ УЧЕНИЧЕСКОЙ И СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

В статье рассмотрены вопросы повышения эффективности в сферах военно-патриотического внешкольного воспитания учащихся и подготовки студентов высших учебных заведений посредством использования военно-спортивных игр, определены их особенности на основе имеющейся разрабатанной методической литературы, а также представлены основные педагогические требования к ним. Главное внимание сосредоточено на анализе влияния военно-патриотических игр на становление личности ученика или студента как патриота своей страны.

Ключевые слова: патриотизм, учащаяся молодежь, военно-патриотическое воспитание, военно-патриотические игры, студенты.

Стаття надійшла до редколегії 04.12.2016

УДК 37.035.6

ЮРІЙ ТУРТАЄВ, ВІТАЛІЙ ГЛУЩЕНКО

м. Миколаїв

mail61@mail.ru

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті розглянуто історичні етапи становлення Збройних сил України, суттєві зміни та трансформації українського суспільства в контексті військово-патриотичного виховання, історичний нарис становлення Збройних сил України, розвиток держави з давньослов'янського періоду до наших часів.

Ключові слова: історія, Збройні сили України, військово-патриотичне виховання, розвиток Збройних сил України.

Упродовж практично всього ХХ ст., унаслідок перебування України у складі Російської імперії, СРСР, Польщі, Австро-Венгрії, Румунії, Чехословаччини поняття єдиної батьківщини не було однозначним, а тому і патріотичне виховання здійснювалося у декількох руслах.

За роки незалежності України яскраво проявилися негативні наслідки відсутності належного патріотичного виховання (як на Сході, так і на Заході України), зокрема: масова трудова еміграція (так звана «четверта хвиля»), яка привела до втрати, за експертними оцінками, понад 7 млн чол.; невідповідність дій еліт відносно очікувань та споді-

вань українського народу; неготовність частини творчої інтелігенції до довготривалого творчого процесу підвищення конкурентоздатності української культури, мови.

Розбудова України як суверенної європейської держави вимагає створення сприятливих зовнішніх умов, гарантування її національної безпеки. Боездатність Збройних Сил України у значній мірі обумовлюється людським фактором: моральним духом, професійною підготовленістю військовослужбовців.

Військове виховання, як складова процесу формування особистості-громадянина України, має за мету, поряд з іншим, розвиток у кожної молодої людини високого рівня патріотичної свідомості, національної гіднос-